

International
SOCIAL SCIENCES
STUDIES JOURNAL

SSSjournal (ISSN:2587-1587)

Economics and Administration, Tourism and Tourism Management, History, Culture, Religion, Psychology, Sociology, Fine Arts, Engineering, Architecture, Language, Literature, Educational Sciences, Pedagogy & Other Disciplines in Social Sciences

Vol:5, Issue:29
sssjournal.com

pp.204-208
ISSN:2587-1587

2019 / January / Ocak
sssjournal.info@gmail.com

Article Arrival Date (Makale Geliş Tarihi) 12/11/2018 | The Published Rel. Date (Makale Yayın Kabul Tarihi) 17/01/2019
Published Date (Makale Yayın Tarihi) 17.01.2019

ŞEYH SA'DÎ ŞİRAZI'NIN GÜLISTAN'INDA İKTİSADİ ÖGELER¹

ECONOMICS ASPECTS IN SHEIKH SA'Dİ SHIRAZI'S GULISTAN

Dr. Öğr.Üyesi Abdür-rauf AYDIN

Mardin Artuklu Üniversitesi, İİBF İktisat Bölümü, Mardin/Türkiye

Article Type : Review Article / İnceleme Makalesi

Doi Number : <http://dx.doi.org/10.26449/sss.1200>

Reference : Aydın, A. (2019). "Şeyh Sa'dî Şirazi'nin Gülistan'ında İktisadi Ögeler", International Social Sciences Studies Journal, 5(29): 204-208

ÖZ

Özünde edebi bir eser olan Sa'di Şirazi'nin "Gülistan"ı, bir çok dünya diline çevirilmiş ve şark İslam klasikleri arasında güzide bir konumda yerini almıştır. Bu özelliğine ilave olarak sosyal bilimlerin bir çok alanına giren konular üzerindeki görüşler, eserde, hikaye ve şiir yoluyla dile getirilmiştir. Doğu kültüründe hikaye kuramı ile iktisadi, sosyal, kültürel, siyasi gibi kurumları ilgilendiren konulara amaçlar ve araçlar yönünden bakmak mümkündür.

Yaşadığı zamanın dünyaca ünlü eğitim kurumundan (Nizamiye Medreseleri) mezun olan ve iktisadi, sosyal, kültürel, siyasi çalkantılara şahit olan Sa'di (1213-1292), deneyim ve gözlemlerini özellikle Bostan ve Gülistan isimli eserlerine aktarmıştır. Bu aktarmada izlediği metot ve dili kullanma biçiminden değişik anlamlar çıkarmak ve bunların günümüz bilimlerinde karşılıklarını bulmak mümkündür.

Bu çalışmada Sa'di'nin diğer eserlerine nisbeten en fazla araştırma konusu olan Gülistan adlı eser konuları üzerinde durulmuş ve bu bağlamda iktisadi öğeler irdelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Şeyh Sa'di Şirazi, Gülistan'daki Ekonomik Ögeler, Sa'di'nin Gülistanı.

ABSTRACT

Gulistan of Sa'di Shirazi, a literary work in essence, has been translated into many world languages and has taken its place among the Eastern Islamic classics. In addition to this feature, the views on the subjects that fall into many fields of social sciences are expressed through the work, story and poetry. In the Eastern culture, it is possible to look at the issues and tools related to the theory of history, such as economic, social, cultural and political issues.

Sa'di (1213-1292), who graduated from the world-famous educational institution (Nizamiye Madrasahs) when he was living and witnessing economic, social, cultural and political turmoil, conveyed his experience and observations, especially to Bostan and Gulistan. It is possible to draw different meanings from the method and language used in this transfer and to find their equivalents in today's sciences.

In this study, the subject of the most research subject of Sadi, Gulistan, was emphasized and economic elements were examined in this context.

Keywords: Sheikh Sa'di Shirazi, Economic Factors in Gulistan, Gulistan of Sa'di.

I-GİRİŞ KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Sadi Şirazi'nin yaşadığı dönem (1213-1292) sosyal, ekonomik, siyasal ve kültürel bakımından çalkantılı bir dönemdir. Yaşadığı, seyahat ettiği mekan ise vefatından 7-8 yıl sonra Osmanlı devletinin (1299-1922) egemenlik sınırları içerisine girecek olan bölgedir. Bu coğrafyanın bu günkü isimlendirmesi MENA (Middle East and North Africa) Orta Doğu ve Kuzey Afrika bölgesidir.

Yaşadığı zaman ve mekanda Abbasi Devletinin merkezi otoritesini kaybettiği, birbirleri ile geçinemeyen emirliklerin olduğu, hariçten ise Moğol ve haçlı saldırıları yaşandığı bir zamandır. Toplumsal ekonomik

¹ Bu çalışmanın özeti, Mardin kongresi bildiri özetleri kitabında yayınlanmıştır.

sosyal kültürel kurumların ve sermayelerin tahrip olduğu² bir dönemde Sa'di seyahat ettiği ve yaşadığı çevrede bu olayların tanıklığını yapmıştır. Salgurlular Hanedanlığı (1148-1286) döneminde himaye göyerek ³Gülistan'ı yazmış ve dibaçe kısmında Allah'a şükürünü eda, paygambere medh-ü sena ve son olarak Atabek Muzafereddin Ebubekir Bin Zengi'yi överek minnettarlığını kendine has üslubuyla ifade etmiştir.⁴ Emirlikler döneminin ekonomik yapısı tarım, ticaret ve sanayi üzerine kurulu olduğu bilinmektedir.

Ölümünün üzerinden yedi yüzü aşkın sene geçmesine rağmen, eserlerinin hala tetkik edilip, sosyal bilimlerin değişik alanlarında çıkarsamalar yapılması⁵ belki de onun “entelektüel kişilik” olmasıyla yorumlanabilir.

Edebi metinlerde şairin yaşadığı dönem ve çevrelere ait ekonomik mefhum- kavramlar bulup bunlardan çıkarsamalar yapmak mümkündür. Örneğin; “Sabri Ülgener’in Eserlerinin Toplu Olarak Yayınlanması Üzerine Düşünceler”ini yazan Ahmet Güner Sayar’ın ifadeleri şu şekildedir:

“Akan zaman Ülgeneri doğruluyordu. Bizim insanımızın bir asırdan ötekine, Osmanlı’dan Cumhuriyet’e iktisadi madde kapsamında var olan savruk ve adam sendeci tavrı hiç bozulmadan devrolmuştu. ... Bu hali anlatması bakımından Muallim Naci’den aktaracağımız şu dörtlük çok manidardır.

Çıkın şu savma’dan zahidan, cihanı görün!

Nasıl güzel geçiyor alemin zamanı görün!

Bilin betalet ü gayret nedir, ne hasıl eder

Bakın şimendiferine, bir de karvanı görün!

Türk insanı karvanı aşamadı. Şimendiferi sürekli geliştiren batı ise Osmanlıyı tasfiye etti, ama bu olumsuz miras Türkiye Cumhuriyeti’ne kaldı.”⁶

Sa'di'nin Gülistan'ında iktisadi öğelere rastlamak mümkündür. Bu çalışmada eserde geçen ekonomik öğe/kavramlar tespit edilmeye çalışılmıştır ve örnekler verilmiş, ayrıca yazarın yaklaşımı ile insan-insan ilişkisini anlamaya dayalı örnekler irdelenmiştir.

2. AMAÇ

Sa'di'nin Gülistan'ını genel olarak sosyal bilimler yönüyle incelenmesi, onun ideal toplum anlayışının ortaya çıkarılması, özel olarak sözünü ettiği ekonomik öğelerin veya kavramların günümüz toplumunda neye karşılık geldiği konusunda çıkarsamalar yapılmasıdır.

3. KAPSAM

Çalışmanın kapsamı genel olarak Gülistan adlı eserde geçen ekonomik öğelerdir. Ayrıca ele edilen verilerden yola çıkarak yazarın ekonomik anlayışı hakkında fikir edinmektir. Asıl çıkış noktası Gülistan'daki metinlerdir. Bu metinlerden hareketle konuyu anlama çabası içerisine girilmiştir.

4. YÖNTEM

Çalışmada İçerik analizi yapılmıştır. Bu bağlamda öncelikle başta Sa'di'nin Gülistan'ı ile ilgili Türkçe bilgi tabanında olmayan ama Farsça yazılı ve sesli (Youtube) mevcut ve araştırma konusuyla doğrudan veya dolaylı ilgili olanlar taranarak ekonomik kavramlar çıkarılarak özetlenmeye çalışılmıştır.

5. BULGULAR

Son yıllarda Sa'di Şirazinin eserleri özellikle “**Gülistan**” üzerinde sosyal bilimlerin değişik alanlarına girecek yayınlarda artış gözlenmiştir.⁷ 1921 – 2006 yılları arasındaki Sa'di'nin eserleri üzerine sekiz yüz makale ve yüz elli kitap yazılmış olduğu bir araştırmacı tarafından kayda alınmıştır. Yapılan yayınların

² Aydın, A. (2018), “İnsani/Sosyal Bilimler Bağlamında Şeyh Sa'di Şirazi'nin Gülistan'ını Yeniden Okumak: Genel Bir Bakış” II. Uluslararası Gap Sosyal Bilimler Kongresi 4-7 Ekim 2018, s.126-231, Şanlıurfa.

³ TDV İslam Ansiklopedisi “Salgurlular” maddesi, <http://www.islamansiklopedisi.info/dia/pdf/c36/c360025.pdf> (E.Tarihi 09/12/2018)

⁴ Gülistan-ı Sadi, M.Ali Furiği (2008) Tashihli nüshaya göre, 2. Baskı. 1387, s.15-17. Naşir Mihremir, Tahran.

⁵ Örnek: BBC Farsça radyosunda 2016 yılında yapılan “Şiraze” isimli programda (10) dan fazla bölümde Sa'di'nin Gülistan adlı eserinden, her bölüm için bir hikaye/makale seçilmiş bu hikaye/makale önce seslendirilmiştir. Daha sonra “Sa'di'nin Gülistan'ından bir yaprak” adıyla davet edilen akademisyen/yazar veya entelektüel görüşlerine başvurulmuştur. Bu kişiler kendi uzmanlık alanlarına giren konularda, eserden çıkarsamalar yapmıştır. http://www.bbc.com/persian/iran/2016/03/160321_shirazeh_3_part_1 (E.Tarihi 11/11/2018) Ayrıca Farsça kaynak sunan Sadi Araştırmaları Merkezi adı altında bir çok akademik makale ve güncel aktivite haberleri bulmak mümkündür. <http://www.sadishenasi.com/?content=1> (E.Tarihi 11/11/2018)

⁶ Ülgener, Sabri F.(2006), Dünü ve Bu Günü ile Zihniyet ve Din İslam, Tasavvuf ve Çözümle Devri İktisat Ahlakı, Derin Yay., s.XI, İstanbul.

⁷ Aydın, A (2018), a.g.e. s. 230.

iktisat –iktisat siyaset kurumsal yapısı konularının bölüm başlığına göre Gülistan’da geçen söylemlere göre dağılımı Tablo 1’de gösterilmiştir.⁸

Tablo 1 Sa’di eserleri üzerine yapılan yayınların bölüm başlığına göre Gülistan’da geçen söylemlere göre dağılımı

TOPLUMSAL KURUMLAR	GÜLİSTANDAKİ BÖLÜM BAŞLIĞI										TOPLAM
	Dibaçe	Padişahların Davranışları	Dervişlerin Ahlakı	Erdem Kanaat	Suskun Kalmanın Faydaları	Aşk ve Gençlik	Güçsüzlük İhtiyarlık	Eğitimin Önemi	Konuşma Adabı	Kitabın Sonu	
İktisat	13	105	82	11,4	8	14	4	52	57	1	450
Oran (%)	2,9	23,3	18,2	25,3	1,8	3,1	0,9	11,6	12,7	0,2	100
Siyasal İktisat	0	13	5	19	0	3	0	8	6	0	54
Oran (%)	0	24,1	9,3	25,2	0	5,6	0	14,8	11,1	0	100

Kaynak: Sadi Araştırmaları Merkezi, İran (1388/2009) Sayı 12.

Çalışmanın belirlenen sınırlılıkları dolayısıyla İktisat Bilimini ilgilendiren tüm kavram/öğeler çıkarılamamıştır. Burada emek özelinde konu irdelenecektir.

Emeğin tanımı; “Emek (Labor). Asli bir üretim faktörü; sermaye, doğal kaynaklar ve girişim de öteki üretim faktörleridir. Emek genel bir tanımlama ile insanın üretime dönük bedensel ve zihinsel çabalarını ifade eder”⁹ olarak yapılmıştır.

İktisadi düşüncede veya politik iktisat alanında ve bunların evriminde emek ile ilgili teoriler geliştirilmiştir. Emek Arzı Teorisi,(Smith, Ricardo,Malthus), Emek Talebi ve Ücret Fonu Teorisi (J.S.Mill) Emek -Değer Teorisi (Karl Marks)...

“Toplumdaki sınıfları yansıtan üç üretim girdisinden biri olan emek ve bunun geliri olan ücret için klasik iktisatçıların söylediği birbirine yakındır. ...Klasik sistemde ücret dengesi ancak geçimlik düzeyde oluşur”¹⁰

Teorilerin ücret dengesi düzeyi ile ilgili tezleri bir yönüyle bölüşüm ile ilgilidir. Bu konu da işçi-işveren arasında geçmişte olduğu gibi günümüzde de tartışma konusu olagelmıştır.

“Sa’di”nin emek faktörüne yaklaşımı ve ideal toplum önerisi:

Elbette öncelikle şunu belirlemek gerekir ki, Sa’di zamanın cemiyetinin ekonomik yapısı ile günümüz ekonomik yapıları arasında üretim yapısında meydana gelen değişimler ve dönüşümler nedeniyle farklı işbölümleri olduğundan mukayese yapmak güçtür. Ama söz konusu olan burada “emek”tir ve bu da üretim faktörünün asli unsuru olarak önümüzde durmaktadır.

Sa’di’nin emekle ilgili görüşlerini şu şekilde özetlenebilir:

- Emeğe kutsaması
 - Her ferdin emek (maîşet olarak Gülistan’da kavramlaşmış) harcayarak hayatını idame etmesi ve topluma veya başkasına yük olmaması gerektiği.
 - Bunlara rağmen eğer toplumda gelir bakımından bir dengesizlik olması halinde, sosyal yardımların ve bağışlar ile dengenin sağlanabileceği.
- ✓ Emeği kutsamasına ait örnek bir hikaye: “Hatemi Tai’ye¹¹ sordular: Senden daha himmetli/cömert görüp işittin mi? Tai şöyle der: Bir gün kırk deve kesip ziyafet vermişim. Bir ara bir arap emiri ile etrafta dolanıyorduk. Çalı taşıyan birine rastladık. Ona dedim: - Hatemin ziyafeti var neden katılmıyorsun? Cevabımı şöyle verdi: *Kim öz emeği ile yerse yemek/Hatem-i Tai’ye etmez minnet.* ve Hatem sözünü şöyle bitirir: Ben onu kendimden daha cömert ve delikanlı gördüm.”¹²

⁸Ahmedi,Ümit Ali (2009) “Mohtevayi Cami’a Şinasi Golistan-e Sa’di” /Sa’di’nin Gülistan’nda Sosyolojik Muhteva, (سعدي شناسی اردیبهشت 1388 دفتر) Sadi Araştırmaları Merkezi, İran (1388/2009) Sayı 12.

⁹ Seyidoğlu,H.(1999),Ekonomik Terimler Ansiklopedik Sözlük,Kurtiş Mat.s.155,İstanbul.

¹⁰ Kazgan,G. (1993) İktisadi Düşünce veya Politik İktisadın Evrimi,Remzi Kitabevi, s-78,İstanbul.

¹¹ İslam öncesi Arap kültüründe cömertliği ile rol/model insan . bkz.TDV İslam Ansiklopedisi “Hatemi Tai’ye ” maddesi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/hatim-et-tai> <http://www.islamansiklopedisi.info/dia/pdf/c36/c360025.pdf> (E.Tarihi 09/12/2018)

¹² Gülistan-ı Sadi, M.Ali Furiği (2008), s.89.

- ✓ Her ferdin emek harcayarak hayatını idame etmesi ve topluma veya başkasına yük olmaması konusunda Gülistan'dan örnek hikaye:

*“Abr u bad u mah u hurşid u felek der karend Ta tu nani be kefari ve bı gaflet ne huri
Heme ez behreye tu sergeşte ve fermanberdar Şart e insaf nebaşed kit tu ferman nebery”*¹³

Bulut, rüzgar, ay, güneş ve felek/alem hepsi çalışmakta/işbaşında. Ta ki sen ekmeğini çıkarasın ve çalışarak kazandığın rızıkı gaflet ile yemeyesin.

Hepsi (bulut, rüzgar, ay, güneş ve felek/alem) senin yararına olacak şekilde emir almış görevlerini yaparken adeta kendinden geçmiş.

Senin de aynı şekilde bir emir alman gerekir. Aksi taktirde (yani aynı şekilde hareket halinde olmaman) insafı bir davranış olmaz.

- a) Bunlara rağmen eğer toplumda gelir bakımından bir dengesizlik olması halinde, sosyal yardımların ve bağışlar ile dengenin sağlanabileceğine (Diğergamlık) örnek.

“Beni âdem aza-yı yek-digerend

Ki der-aferineş zi-yek gevherend

Çü uzvi be-derd avered ruzigar

Diger uzvhâra nemaned karar

Tu ki ez mihneti digeran bi gami

Ne şayet ki namet nehened ademi”.¹⁴

İnsanlar bir beden ve her insan bu bedenin azası gibidir.

Çünkü insanların yaratılışları aynı cevher/toprak/kaynaktan gelmektedir.

Eğer günün birinde bedendeki bir organ hastalanır/rahatsız olursa

Diğer organlar da bundan etkilenir insicam bozulur, rahat kalmaz.

Eğer ki sen başkalarının ızdırap/dert/gamından habersiz isen

Seni "insan" olarak isimlendirmek belki de yakışık almaz /uymaz.

6. SONUÇ

İktisadi, sosyal, kültürel, siyasi çalkantılara şahit olan Sa'di (1213-1292), deneyim ve gözlemlerini aktardığı Gülistan isimli eserinde ekonomik hayatı öncelikli olarak önemsemiştir. Eserde temel ihtiyaçlar: barınma, giyinme ve beslenme olarak vurgulanmaktadır. İstikrarlı bir ekonomi için herkesin çalışması/çaba sarf etmesi, israftan kaçınması gerektiğini salık verir. Bu bağlamda emek faktörünü kutsar ve bunlara rağmen toplumda gelir bakımından bir dengesizlik olması halinde, sosyal yardımların ve bağışlar ile dengenin sağlanabileceği görüşündedir. Emek konusundaki görüşleri, iktisadi açıdan önemli görülmüştür. Bu çalışmada özel olarak emek konusu irdelenmiştir. Ayrıca yapılacak araştırmalarda ekonomik öğeler bulup çıkarsamalar yapmak mümkündür. Sa'di'nin metodolojisi/yaklaşımı insan-insan ilişkisini anlamaya dayalı olabileceği değerlendirilmektedir.

KAYNAKLAR

Ahmedi, Ümit Ali (2009) “Mohtevayi Cami’a Şinasi Golistan-e Sa’di” /Sa’di’nin Gülistan’nda Sosyolojik Muhteva, (سعدی شناسی اردیبهشت 1388 دفتر دوازده) Sadi Araştırmaları Merkezi, İran (1388/2009) Sayı 12.

Aydın, Abdürrauf (2018), “İnsani/Sosyal Bilimler Bağlamında Şeyh Sa’di Şirazi’nin Gülistan’ını Yeniden Okumak: Genel Bir Bakış” II. Uluslararası Gap Sosyal Bilimler Kongresi 4-7 Ekim 2018, Şanlıurfa.

BBC Farsça radyo (2016), http://www.bbc.com/persian/iran/2016/03/160321_shirazeh_3_part_1 (E.Tarihi 11/11/2018)

Gülistan-ı Sadi, M.Ali Furiği (2008) Tashihli nüshaya göre , 2. Baskı. 1387, naşir mihremir, Tahrân.

¹³ Gülistan-ı Sadi, M.Ali Furiği (2008), s.15.

¹⁴ Gülistan-ı Sadi, M.Ali Furiği (2008) Tashihli nüshaya göre , 2. Baskı. 1387, s.34. naşir mihremir, Tahrân.

Kazgan,G. (1993) İktisadi Düşünce veya Politik İktisadın Evrimi,Remzi Kitabevi, İstanbul.

Seyidoğlu,H.(1999),Ekonomik Terimler Ansiklopedik Sözlük,Kurtiş Mat.İstanbul.

TDV İslam Ansiklopedisi “Hatim-i Tai’ye ” maddesi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/hatim-et-tai>
<http://www.islamansiklopedisi.info/dia/pdf/c36/c360025.pdf> (E.Tarihi 09/11/2018)

TDV İslam Ansiklopedisi “Salgurlular” maddesi,
<http://www.islamansiklopedisi.info/dia/pdf/c36/c360025.pdf> (E.Tarihi 09/11/2018)

Ülgener, Sabri F.(2006), Dünü ve Bu Günü ile Zihniyet ve Din İslam,Tasavvuf ve Çözülme Devri İktisat Ahlakı,Derin Yay., s.XI, İstanbul

<http://www.sadishenasi.com/?content=1> (E.Tarihi 11/11/2018)